

DISKRIMINĀCIJAS PIERĀDĪŠANA SASKANĀ AR ES TIESĪBĀM

Lilla Farkas, 2022. gada 5. maijs
Farkas.lilla@tatk.elte.hu

Finanējums piešķirts Eiropas Komisijas "Tiesību, vienlīdzības un pilsonības programmas 2014. – 2020. gadam" ietvaros.

1

Pieklūve pierādījumiem un pierādīšanas sloga apgriešana

Prima facie lieta

Spriedums

Prasītājs

Atbildētājs

Tiesa

Pamatojuma aizstāvība

2

Siņojums par pierādīšanas slogu

<https://www.equalitylaw.eu/downloads/1076-burden-of-proof-en>

Reversing the burden of proof: Practical dilemmas at the European and national level

European Network of Legal Experts in the Non-discrimination field
Written by Lilla Farkas and Orlagh O'Farrell

2022.04.25.

3

- Tiesības uz vienlīdzību saskaņā ar ES tiesībām ir bezjēdzīgas, ja tās nav pieejamas praksē, īpaši tiesā (piekļuve tiesai).
- Kāpēc ir nepieciešams apgriezt PS (pierādīšanas slogu)? Tikai atbildētājam ir zināms šķietami diskriminējošās rīcības patiesais iemesls un ir piekļuve visiem pierādījumiem.
- Lietas par vienādu samaksu, kurās PS tika pārnests uz darba devēju, lai pierādītu, ka samaksas atšķirība starp vīriešiem un sievietēm ir objektīvi pamatota, ja:
 - i. Sieviešu dzimuma darbiniecēm maksāja vidēji mazāk nekā vīriešiem, un sistēma, kas noveda pie šāda iznākuma, bija pilnībā necaurskatāma (Danfoss)
 - ii. Būtiski un spēcīgi esoši statistikas dati atklāja, ka kolektīvā līguma sistēmas rezultātā galvenokārt sievietes profesiju grupām tika noteikta mazāka samaksa nekā galvenokārt vīriešu profesiju grupām (Enderby)

Galvenie principi
Sākotnējā
judikatūra &
tiesību akti

Iedarbīgums
Efektīva tiesiskā aizsardzība

"Tiesneša veidots" likums:
Danfoss - lieta 109/89
[1989]
Enderby - lieta C-127/92
[1993]

PS direktīva 97/80/EK

2022.04.25.

4

- Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka, **ja prasītāji tiesā vai citā kompetentā iestādē uzrāda faktus, pēc kuriem var "secināt", ka ir bijusi tieša vai netieša diskriminācija, tad atbildētājam jāpierāda, ka nav noticis vienādas attieksmes principa pārkāpums.**
- Nacionālās tiesību normas var būt labvēlīgākas attiecībā pret prasītājiem. Piemēram, Bulgārijā un Ungārijā prasītājiem ir jāpierāda aizsargātie pamati un neērtības, nevis cēloņsakarība to starpā. (Tiesiskā prezumpcija)
- Neattiecas uz kriminālprocesiem.
- Var attiekties uz administratīviem procesiem (vienlīdzības iestādes, darba u.c. inspekcijas)

2022. 04. 25.

Jaunākie PS tiesību akti

Rasu vienlīdzības direktīva 2000/43/EK (visas sociālās sfēras, rases vai etniskā izcelsme)

Nodarbinātības ietvardirektīva 2000/78/EK (nodarbinātība & nodarbošanās saistībā ar reliģiju vai pārliecību, invaliditāti, vecumu vai seksuālo orientāciju)

Pārstrādātā dzimumu direktīva 2006/54/EK (empl)

5

- Valstspiederība
 - Nav PS normas
 - Pamatojums ir ierobežots
- Grūtniecība
 - Praktiski nav pamatojuma
- Rases vai etniskā izcelsme
 - Tiešas diskriminācijas pamatojums ir ierobežots
 - Patiesas un noteicošas nodarbinātības prasības (kas spēlē Otello)
 - Pozitīvas rīcības pasākumi

2022. 04. 25.

PS var atšķirties atbilstoši pamatam

Diskrimināciju ar noteiktu pamatojumu var attaisnot tikai ierobežotos apstākļos

6

- Divu posmu process?
 - **Pierādījumu vākšana**
 - **Prima facie lieta:** tiek pasniegti fakti, pamatojoties uz kuriem var "prezumēt", ka ir notikusi diskriminācija?
 - **Secinājumu izdarīšana**
 - **Pierādījumu atspēkošana:** diskriminācijas pamatošana un/ vai pierādījumu atspēkošana
- Pirmajā posmā ir divi komponenti
 - Cēloņsakarības starp aizsargāto pamatu un rīcību konstatēšana
 - Cēloņsakarības starp rīcību un kaitējumu/ nelabvēlību konstatēšana
- Pamatojums: noteikt rīcības iemeslu NB: ierobežots pamatojums (skatīt iepriekš) un apstrīdami uzmākšanās norādījumu un viktimizācijas lietās **ATSPĒKOŠANA** drīzāk nevis **PAMATOJUMS**

2022. 04. 25.

PS un diskriminācijas forma

Tiešā diskriminācija
 Netiešā diskriminācija
 Uzmākšanās
 Norādījums diskriminēt
 Viktimizācija

7

- Piekļuve dokumentiem, kas atrodas pie atbildētāja
- Darbā pieņemtie prasītāji, arodbiedrības palīdzība, lai saņemtu statistikas datus par dzimumiem
 - Danfoss un Enderby
- Piekļuves pieprasīšana dokumentiem, kuros ir personas dati, ja iepriekš saņemti rediģēti dokumenti
 - Kelly - lieta C-104/10
- Pārāk plašs pieprasījums par dokumentiem, kuros ir personas dati, tostarp etniskie dati
 - Meister - lieta C-415/10
 - NB: etnisko datu vākšana ADL tiesvedības vajadzībām ir izņēmums attiecībā pret aizliegumu nodot sensitīvus datus saskaņā ar VDAR
- Darba devējs datus sniedz brīvprātīgi
 - Feryn lieta C-54/07 un ACCEPT lieta C-81/12

2022. 04. 25.

Pierādījumu vākšana: pierādījumu veids

Dokumenti
 Atzīšanās - Feryn, ACCEPT
 Liecinieku liecības
 Situācijas testēšana - vai ar vienu testu var pierādīt diskriminējošu praksi?
 Audio un video ieraksti
 Statistikas dati - parauga lielums, izlaicīgums, salīdzināmība
 Pierādījumu apvienošana - Feryn

8

- Kelly (34. punkts): ...lai gan ar Direktīvas 97/80 4. panta 1. punktu nav īpaši piešķirtas tiesības personām, kuras uzskata, ka pret tām notikusi neatbilstīga izturēšanās, jo nav pareizi piemērots vienlīdzīgas attieksmes princips, uz informāciju, lai tās varētu konstatēt "faktus", **taču nav neiedomājami, ka atbildētāja atteikums atklāt informāciju šādu faktu noskaidrošanas kontekstā var apdraudēt šīs direktīvas mērķa sasniegšanu**, un īpaši padarīt šo tiesību normu par neefektīvu.
- Meister: ... **ir jānodrošina, lai atbildētāja atteikums atklāt informāciju neapdraud Direktīvu 2000/43, 2000/78 un 2006/54 mērķu sasniegšanu.**

2022. 04. 25.

Piekļuve
dokumentiem,
kas atrodas pie
atbildētāja

Šķietami labvēlīgi prasītājam
TOMĒR

Nacionālās tiesas to
interpretē par labu
atbildētājiem

9

- Feryn direktors: "Nav tā, ka ielaužas tikai imigranti. Es tā neteiktu, es neesmu rasists. Tikpat bieži cilvēku mājās ielaužas beļģi. Taču cilvēki ir acīmredzami nobijušies. **Tāpēc cilvēki bieži saka: "nē imigrantiem". Man ir jāizpilda manu klientu prasības.** Ja jūs sakāt "Es vēlos konkrētu preci vai es vēlos, lai tas būtu tā un šitā", un es saku "Es to nedarīšu, es aizsūtīšu šos cilvēkus", tad jūs sakāt "Man šīs durvis nevajag". Tad es zaudēju pasūtījumus. Mums ir jāizpilda klientu prasības. ... Es Beļģijā šo problēmu neradīju. Es vēlos, lai firma strādā labi, un es vēlos, lai gada beigās mēs būtu sasnieguši savu apgrozījumu, un kā man to izdarīt? Man ir jāstrādā tā, kā to vēlas klients!"
- Steaua Bucuresti vairākuma akcionārs: nepieņem darbā homoseksuāļus

2022. 04. 25.

Atzīšanās -
"runa"

Vai var pierādīt, ka tā ir
diskriminējoša prakse?

Var var pierādīt sekojošu
diskrimināciju?

Vai ir nepieciešami citi
pierādījumi, lai "pārbaudītu"
diskriminēšanas atzīšanos?

10

- Darba devēja iepriekšējs apgalvojums, ka neiecels amatā darbiniekus ar noteiktu etniskās minoritātes izcelsmi "var izveidot tādus faktus, kas izraisa prezumpciju par (vēl joprojām pastāvošu) diskriminējošu rekrutēšanas politiku" (Feryn)
- "...atbildētājs - darba devējs nevar noliegt tādu faktu esamību, no kuriem var secināt, ka viņš realizē diskriminējošu rekrutēšanas politiku, tikai apgalvojot, ka norādes, kas liecina par homofobisku rekrutēšanas praksi, ir izteikusi viena persona, kas, lai gan tā apgalvo un šķietami ieņem nozīmīgu lomu šī darba devēja vadībā, nav juridiski pilnvarota uzņemties saistības rekrutēšanas jautājumos.... Tas, ka darba devējs, iespējams, nav skaidri distancējies no attiecīgajiem paziņojumiem, ir faktors, ko tiesa var ņemt vērā vispārējā faktu novērtēšanas kontekstā" (ACCEPT)

2022. 04. 25.

Secinājumu izdarīšana

Parasti nepietiek ar vienu pierādījumu

BET

Conteksts ir svarīgs: kādas ir diskriminācijas tendences un modeļi pie atbildētāja?

11

- Divi komponenti
- Cēloņsakarības konstatēšana starp rīcību (ne noteikti darbību) un kaitējumu/ nelabvēlību tāpat kā jebkurā civiltiesību pārkāpuma lietā, relatīvi viegli
- Cēloņsakarības starp aizsargāto pamatu un rīcību konstatēšana ir sarežģīta, un tā ir jāveic **daļēji**
- Gaidīt, lai atbildētājs pierāda nodomu šajā posmā (vai jebkurā citā posmā), ir pretēji ES tiesībām
- Noderīga pārbaude ir uzdot jautājumu: BET attiecībā uz (dzimumu, rasi, reliģiju, invaliditāti) vai šāda attieksme būtu normāla?
- Ja šķiet iespējams, ka attieksme pret prasītāju būtu bijusi citādi, ja tam būtu cits dzimums, u.c., pierādīšanas slogs ir jāpārvirza
- Nodomu atklāj šķietami neitrāla prakse: CHEZ lieta C-83/14

2022. 04. 25.

Pirmais posms

Nodoms kā tiešā cēloņsakarība starp aizsargāto pamatu un rīcību nav jāpierāda

TOMĒR

Tiesneši bieži pārbauda nodomu, īpaši saistībā ar rases vai etnisko diskrimināciju

12

- Atbildētājam ir jāsniedz pierādījumi par to, kas patiesībā notika
- Attiecīgās diskriminācijas formas kontekstā
- Ja viņa rīcībā nebija nekādu diskriminējošu motīvu vai elementu, viņa pamatojuma aizstāvība ir sekmīga
- Ja tiek secināts, ka viņš veica diskrimināciju
- Netiešās diskriminācijas gadījumā viņš var pamatot savu rīcību, pierādot, ka šķietami neitrāls kritērijs, norma vai prakse, kas aizsargāto pamatu personas nostāda īpaši neizdevīgā stāvoklī, ir objektīvi pamatots ar leģitīmu mērķi un līdzekļi šī mērķa sasniegšanai ir atbilstoši un nepieciešami.
 - Leģitīms mērķis (piemēram, valodas zināšanas)
 - Atbilstošs un nepieciešams: vai ir alternatīvi risinājumi? (zemāks zināšanu līmenis)
 - Samērīgs: radītais kaitējums salīdzinājumā ar diskriminētāja vajadzībām (darba veids vai valodas prasmes)

2022. 04. 25.

Otrais posms

Pamatojums ir atkarīgs no diskriminācijas formas

Prasītājs pamatojumu var apstrīdēt

13

Paldies par uzmanību!

Budapešta, Brīvības tilts

14

